

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»

Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра політичних наук і права

**Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять
з дисципліни «Основи наукових досліджень»**

ОПП: Право
Спеціальність: 081 Право
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Рік навчання: 2
Мова навчання: українська
Факультет: соціально-гуманітарний

Укладачі:
Долженков О. Ф.
д. політ. н., проф.
Швець С. Л.
асистент

УДК 342(477)(075.8)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 6 від 30.01.2020 року)*

Рецензенти:

Ярова Ліліана Вікторівна - доктор політичних наук, професор, професор кафедри цивільного і трудового права Національного університету «Одеська морська академія»

Таха Ріяд Шамсан - доктор юридичних наук, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень» [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»]. Укладачі: Долженков О. Ф., Швець С. Л. ДЗ «Південноукраїнський нац. пед. Ун-т імені К. Д. Ушинського». Одеса: Вид-во «Університет Ушинського». 2019. 29 с.

Методичні рекомендації укладені відповідно до Освітньо-професійної програми «Право» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

У рекомендаціях висвітлені основні завдання до практичних занять здобувачів зазначеного профілю відповідно до сучасних тенденцій освітнього процесу в закладі вищої освіти.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
1.1. Опис навчальної дисципліни	7
1.2. Структура навчальної дисципліни	8
1.3. Критерії оцінювання	8
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»	13
2.1. Основний зміст навчальної дисципліни	13
2.2. Завдання для підготовки до практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень»	16
ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ	25
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29

ПЕРЕДМОВА

Наукова діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітньої діяльності та здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної і виробничої діяльності в системі вищої освіти. Здобувачі вищої освіти є суб'єктами наукової та інноваційної діяльності, тому широкий вибір форм організації науково-дослідної роботи має велике значення для створення у закладі вищої освіти атмосфери творчості. Залучення студентів до наукових досліджень сприяє формуванню таких компетентностей, як здатність до абстрактного мислення, вчитися і оволодівати сучасними знаннями, бути критичним і самокритичним, працювати в команді тощо.

Мета навчальної дисципліни: формування у здобувачів, як майбутніх висококваліфікованих спеціалістів, знань щодо методології і методів дослідження, інформаційного забезпечення науково-дослідної роботи, основних вимог щодо оформлення наукових результатів, введення елементів наукової творчості у професійно-орієнтовані дисципліни, формування наукової культури.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» здобувачі мають опанувати знання з таких навчальних дисциплін, як «Філософія», «Теорія держави і права», «Юридична деонтологія», «Основи юридичної етики та етикету».

Очікувані результати навчання:

I. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

- теорію наукових досліджень, зокрема критерії науковості знань, види наукових досліджень;
- організаційну структуру науки;
- особливості організації науково-дослідницької діяльності у закладах вищої освіти;
- структуру і логіку наукового дослідження;

- загальну методологію наукової творчості;
- методи пошуку і обробки наукової інформації;
- загальні вимоги щодо підготовки, оформлення і захисту наукових робіт;
- форми наукової комунікації.

уміти:

- володіти методами і технологіями організації науково-дослідницької діяльності;
- проводити теоретичні і експериментальні дослідження;
- оформлювати наукові результати згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України та Вищої атестаційної комісії України;
- переводити наукові знання у площину практичного використання.

II. Унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають опанувати такі компетентності:

Загальні компетентності:

- ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК5 Комунікативні навички: здатність здійснювати усну і письмову комунікацію професійного спрямування державною та іноземною мовами.
- ЗК7 Здатність до навчання: здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, проводити дослідження на відповідному рівні.
- ЗК8 Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК12 Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
- ЗК13 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК14 Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

Згідно з навчальним планом підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» дисципліна «Основи наукових досліджень» є вибірковою для здобувачів другого року (1 семестр) денної та заочної форм навчання.

РОЗДІЛ 1. ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 08 Право	Статус дисципліни: вибіркова	
Модулів – 1	Освітньо-професійна програма: Право	Мова навчання: українська	
Змістових модулів –1		Рік підготовки:	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання: реферат	Спеціальність: 081 Право	2-й	1-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи здобувача – 3		1-й	
	1-й		
	Лекції		
	14 год.	4год.	
	Практичні, семінарські		
	30 год.	4 год.	
	Самостійна робота		
	40 год.	76 год.	
Індивідуальні завдання:			
6 год.			
6 год.			
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 48% / 52%;

для заочної форми навчання – 8% / 92%.

1.2. . Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		Л	П	інд	с.р.		Л	П	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Наука як сфера людської діяльності і система знань. Специфіка науково-дослідницької діяльності	14	2	6		6		2			12
Тема 2. Етапи розвитку і класифікація наук та наукових теорій	14	2	6		6					12
Тема 3. Наукове дослідження як процес розв'язання наукової проблеми	12	2	4		6			2		12
Тема 4. Науковий стиль мовлення та оформлення наукової роботи	14	2	4		8					14
Тема 5. Методологія наукових досліджень: загальні положення. Методи науково-юридичних досліджень	16	4	6		6		2	2		12
Тема 6. Студентське наукове дослідження: організація та виконання	20	2	4	6	8				6	14
ІНДЗ				6					6	
Усього годин	90	14	30	6	40	90	4	4	6	76

1.3. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні заняття	0 балів	Здобувач не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем.

	1 бал	Відповідь здобувача фрагментарна і показує початкові уявлення про предмет вивчення
	2 бали	Здобувач фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
	3 бали	Здобувач викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриваючи детально зміст теоретичних питань і практичних завдань та не обґрунтовує власну точку зору.
	4 бали	Відповідь здобувача правильна, логічна, обґрунтована, хоча йому не вистачає власних суджень. Здобувач знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, вміє робити висновки і виправляти допущені помилки.
	5 балів	Здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач не виконав самостійну роботу.
	1 бал	Здобувача фрагментарно виконав завдання самостійної роботи і показав початкові уявлення про предмет вивчення
	2 бали	Здобувач фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) виклав окремі питання самостійної роботи, не розкриваючи зміст теоретичних питань і практичних завдань.
	3 бали	Здобувач виклав окремі питання завдань самостійної роботи, не розкриваючи детально зміст теоретичних питань і практичних завдань та не обґрунтовуючи власну точку зору.
	4 бали	Здобувач правильно, логічно, обґрунтовано підійшов до виконання завдань самостійної роботи, хоча йому не вистачає власних суджень. Здобувач знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, вміє робити висновки і виправляти допущені помилки.
	5 балів	Здобувач у повному обсязі виконав завдання самостійної роботи, вільно, самостійно та аргументовано їх виклав, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичних запитань та практичних завдань, навів аргументи на підтвердження власних думок, здійснив аналіз та зробив висновки.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання	0 балів	Завдання не виконано або текст ІНДЗ є повністю ідентичним тексту підручника чи конспекту або повністю ідентичним ІНДЗ іншого студента на таку ж тему.
	5 балів	Здобувач вірно виконав більшу частину роботи, але при

		написанні допущені неточності, або відсутня мінімально необхідна кількість висновків, недостатньо логічних та обґрунтованих пояснень, допущені незначні помилки у формулюванні термінів і категорій. В матеріалах відсутні необхідні докази та аргументи. Або здобувач лише частково висвітлює тему. Зроблені висновки є помилковими. ІНДЗ містить зайвий матеріал, що не відповідає змісту теми і свідчить про нездатність здобувача зрозуміти її зміст.
	8 балів	Здобувач послідовно, обґрунтовано та логічно правильно викладає матеріал; продемонструє здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснює критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; демонструє здатність робити логічні висновки та узагальнення; але не в повній мірі може аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; недостатньо використовує фактичні та статистичні дані.
	10 балів	Здобувач має послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно викласти матеріал; продемонструвати здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснити критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; продемонструвати здатність робити логічні висновки та узагальнення; здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; використовує фактичні та статистичні дані; продемонструвати знання законодавчих та нормативних актів України, підручників, посібників.
Контрольна робота (20 тестових питань)	0 балів	Жодної правильної відповіді.
	1 бал	Здобувач дав правильні відповіді на 1-4 питання.
	2 бали	Здобувач дав правильні відповіді на 5-8 питань.
	3 бали	Здобувач дав правильні відповіді на 9-13 питань.
	4 бали	Здобувач дав правильні відповіді на 14-18 питань.
	5 балів	Здобувач дав правильні відповіді на 19-20 питань.
Підсумкова модульна контрольна робота (тестовий контроль із 60 питань)	30 балів	Підсумкова контрольна робота містить 60 тестових питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в 0,5 бали. Максимальна кількість балів за тест – 30 (60x0,5=30)

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Залік є накопичувальною формою контролю, тому кількість балів, необхідних для заліку, студент може отримати під час участі у практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи чи індивідуального навчально-дослідного завдання, контрольних модульних робіт.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90 – 100 A)	Здобувач повністю володіє навчальним матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, вільно та аргументовано його викладає, розв'язує складні проблемні завдання, розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Демонструє уміння представляти власну точку зору з питань, що розглядаються в рамках програми курсу, доречно і творчо використовує здобуті знання, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших здобувачів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання. Відповідь здобувача відрізняється точністю формулювань, логікою, послідовністю, має достатній рівень узагальненості знань. Зменшення 100-бальної оцінки може бути пов'язане з недостатнім розкриттям питань з дисципліни, яка вивчається, але вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, або здобувач проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань. У результаті освоєння навчальної дисципліни здобувач демонструє високий рівень сформованості компетентностей за заданими стандартами, що повністю забезпечує вимоги до знань, умінь з дисципліни, що визначені щодо навчального плану.
Добре (82 – 89 B)	Здобувач достатньо володіє навчальним матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, логічно, послідовно й обґрунтовано його викладає під час усних та письмових відповідей, висловлює власну думку, робить висновки. На основі отриманих знань робить аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності, які вміє самостійно виправляти. Має сформовані типові навички. У результаті освоєння навчальної дисципліни здобувач демонструє достатній рівень сформованості компетентностей за заданими стандартами, що забезпечує йому самостійне вирішення основних практичних задач, що розглянуті при вивченні дисципліни.
Добре (74 – 81 C)	Здобувач загалом володіє навчальним матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, викладає його досить логічно, послідовно, правильно розкриває основний зміст під час усних та письмових відповідей, але без всебічного аналізу та аргументації. На основі отриманих знань робить аналіз можливих ситуацій та використовує для рішення характерних/типових практичних завдань на професійному рівні. Допускає окремі суттєві неточності та помилки, які виправляє після надання консультативної допомоги викладача. У результаті освоєння навчальної дисципліни здобувач демонструє достатній рівень сформованості компетентностей за заданими стандартами, але додаткові питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають утруднення.
Задовільно (64 – 73 D)	Здобувач частково володіє навчальним матеріалом, передбачений робочою програмою дисципліни, виявляє базові знання. Під час усних та письмових відповідей викладає його фрагментарно, поверхово, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, відповіді мало

	аргументовані, неповно обґрунтовані висновки. Допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача. У результаті освоєння навчальної дисципліни здобувач демонструє середній рівень сформованості компетентностей за заданими стандартами, що забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни.
Задовільно (60 – 63 E)	Здобувач частково володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно (без аргументації та обґрунтування), на рівні запам'ятовування відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу, вміє проілюструвати теоретичні положення прикладами, але недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускає при цьому суттєві неточності або мало аргументовані відповіді. Має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. У результаті освоєння навчальної дисципліни здобувач демонструє середній рівень сформованості компетентностей за заданими стандартами, що є мінімально допустимим у всіх складових навчальної програми з дисципліни.
Незадовільно (35 – 59 FX)	Здобувач недостатньо володіє навчальним матеріалом, при його відтворенні відповідь елементарна, фрагментарна, має переважно репродуктивний характер, не може викласти зміст більшості питань теми під час усних та письмових відповідей, допускає при цьому суттєві помилки. Планує та виконує частину завдання за допомогою викладача. У результаті освоєння навчальної дисципліни здобувач демонструє низький рівень сформованості компетентностей за заданими стандартами, що не забезпечує практичної реалізації задач, які окреслює мета дисципліни.
Незадовільно (0 – 34 F)	Здобувач повністю не володіє навчальним матеріалом, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача. Не усвідомлює мету навчальної діяльності. У результаті освоєння навчальної дисципліни здобувач демонструє незадовільний рівень сформованості компетентностей за заданими стандартами, що не забезпечує його підготовку до самостійного вирішення задач, які окреслює мета дисципліни.

Розрахунок балів за видами поточного та підсумкового контролю з дисципліни «Основи наукових досліджень»*

	Вид діяльності	Кількість балів
1	Робота на практичних заняттях (5 балів)	30
2	Виконання самостійної роботи (5 балів)	30
3	Контрольна робота	30
4	ІНДЗ	10
5	Підсумкова контрольна робота	30
	Підсумковий бал**	100

*** Розрахунок балів за видами поточного та підсумкового контролю з дисципліни «Основи наукових досліджень» здійснюється наступним чином:**

- бали за практичні заняття та виконання завдань самостійної роботи складаються та становлять середнє арифметичне;
- контрольна робота (20 тестових запитань) проводиться після кожного практичного заняття та оцінюється в 5 балів, тобто $5 \times 6 = 30$;

** залік є накопичувальною системою балів

РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

2.1. Основний зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Наука як сфера людської діяльності і система знань. Специфіка науково-дослідницької діяльності

Висвітлення поняття про науку, наукову комунікацію, наукову школу, науково-дослідницьку діяльність здобувачів. Наука як система знань об'єктивних законів природи, суспільства та мислення, що розвивається безупинно. Методи наукового дослідження і наукова комунікація. Науково-дослідницька діяльність як інтелектуальна праця, спрямована на придбання знань, умінь і навичок.

Характеристика психології і технології наукової творчості з погляду її особливостей: робочий день та робоче місце, оргтехніка, технічні засоби наукової діяльності. Організація творчої діяльності молодих науковців. Ділове спілкування і листування науковців.

Тема 2. Етапи розвитку і класифікація наук та наукових теорій

Зародження соціального інституту науки: виникнення перших наукових товариств, організацій та академій. Взаємодія двох тенденцій, що доповнювали одна одну: поглиблення наукової спеціалізації та прагнення до інтеграції. Історичні етапи розвитку науки. Перша наукова революція (XVII – XVIII ст.), виникнення і становлення класичного природознавства, коли докорінно змінилося уявлення про навколишній світ, про будову Всесвіту і місце у ньому людини. Друга (кінець XIX – початок XX ст.) і третя (середина XX – початок XXI ст.). наукові революції.

Історія класифікації наукових знань. Традиційний поділ наук на фундаментальні (теоретичні), до яких належать фізика, хімія, астрономія, біологія, математика й ін., та прикладні: радіотехніка, гірська справа, агрохімія, медицина тощо. Фундаментальні

науки займаються переважно вивченням явищ природи, а прикладні – впровадженням отриманих знань у практику для задоволення потреб людини. Теорія як найвища форма узагальнення і систематизації знань. Функції наукової теорії. Класифікація теорій за науковими галузями й системою наукових знань.

Тема 3. Наукове дослідження як процес розв’язання наукової проблеми

Процес наукового дослідження, його характеристики та етапи проведення. Тема наукового дослідження: критерії вибору, порядок конкретизації. Науковий напрямок. Наукове питання. Поняття наукової проблеми. Види наукових проблем. Постановка і уточнення наукової проблеми. Проблемна ситуація. Наукова проблема і наукова теорія. Наукова проблема в правознавстві. Поняття наукової гіпотези. Види наукових гіпотез. Етапи розробки наукової гіпотези. Постановка і формулювання наукової гіпотези. Способи підтвердження наукової гіпотези. Наукове обґрунтування та наукові пояснення. Наукова гіпотеза і наукова теорія.

Тема 4. Науковий стиль мовлення та оформлення наукової роботи

Науковий стиль мовлення. Наукова українська мова. Виразність і мова тексту наукової праці. Поняття наукової термінології. Види юридичних термінів. Правильність застосування наукової термінології. Форми наукових праць з юридичних наук: тези доповідей, наукові статті, монографії, дисертації. Система фахової періодики для публікації результатів дослідження. Наукові семінари, конференції, конгреси. Спеціалізована комунікація через Інтернет. Дискусія як форма апробації наукового дослідження. Порядок ведення наукової дискусії.

Тема 5. Методологія наукових досліджень: загальні положення. Методи науково-юридичних досліджень

Методологія науки як основа наукового дослідження, її поняття та структура. Функції методології науки. Поняття наукового підходу та наукового методу. Метод, методика і техніка дослідження. Методологічні принципи. Поняття і структура методології юридичної науки. Загальна характеристика методологічних підходів юриспруденції. Класифікація методів юридичної науки. Наукові методи та методи

практичної юридичної діяльності. Предметна та цільова обумовленість методів юридичної науки. Проблема належності, допустимості, істинності, доцільності при виборі методу дослідження. Філософсько-світоглядні методи в науково-юридичних дослідженнях (матеріалістичний та ідеалістичний; діалектичний та метафізичний; визнання чи заперечення об'єктивних соціальних, у тому числі державно-правових, закономірностей та можливості їх пізнання й ін.). Загальнонаукові методи пізнання державно-правових явищ. Методи теоретичних та емпіричних досліджень. Формально-логічні процедури (аналіз, синтез, індукція, дедукція та ін.). Системний метод. Структурний метод. Функціональний метод. Порівняльний метод. Метод аргументації.

Тема 6. Студентське наукове дослідження: організація та виконання

Поняття, мета і завдання науково-дослідної роботи студентів, які здобувають юридичну освіту. Роль науково-дослідної роботи у процесі підготовки фахівця-юриста. Види та форми науково-дослідної роботи студентів. Курсова робота. Дипломна (магістерська) робота. Участь у діяльності наукового студентського гуртка. Участь у діяльності студентського дискусійного клубу. Керівництво студентською науковою роботою, його сутність, призначення і форми. Організація науково-дослідної роботи студентів, її планування. Обрання та затвердження теми дослідження. Складання плану і графіка виконання наукового дослідження. Дотримання раціонального режиму робочого дня. Робота з літературою, нормативними актами та іншими джерелами. Структура наукової роботи, її розробка. Особливості структури курсової роботи. Вимоги до змісту студентської наукової роботи. Актуальність дослідження. Вибір об'єкта та предмета дослідження. Мета і завдання дослідження. Новизна і практичне значення дослідження. Зміст дослідження. Логічна послідовність викладу матеріалу. Наукові висновки та пропозиції автора дослідження. Вимоги до оформлення наукової роботи. Відзив наукового керівника та рецензія. Захист наукової роботи. Підготовка та оформлення наукової доповіді на студентську наукову конференцію. Правила виступу з доповіддю на студентській науковій конференції.

2.2. Завдання для підготовки до практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень»

Тема 1. Наука як сфера людської діяльності і система знань. Специфіка науково-дослідницької діяльності

Питання для обговорення

1. Наука та її основні функції.
2. Наукова термінологія та її значення
3. Сучасні наукові класифікації. Юридична наука в системі наук.

Основні поняття та терміни: аксіома, апріорі, апостеріорі, аргумент, дефініція, вчення, закон, знання, концепція, метод, наука, наукова ідея, наукова проблема, наукові факти, парадигма, поняття, постулат, прикладні наукові дослідження, принцип, суб'єкти наукової діяльності, судження, теза, теорія, умовивід, уявлення.

Питання та завдання для самоперевірки:

1. Які функції виконує наука в суспільстві?
2. Назвіть найважливіші поняття, які утворюють понятійний апарат науки.
3. Поясніть відмінність і взаємозв'язок між науковою гіпотезою і науковою теорією.

Рекомендована література

1. Азарян А.А. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Кривий Ріг : Вид. центр КТУ, 2010. 231 с.
2. Білоусова Т.П. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Кам'янець-Подільський держ. ун-т. Кам'янець-Подільський : 2004. 120 с.
3. Гладкий С.О. Основи наукових досліджень. Полтава, 2016. 245 с.
4. Грищук Ю.С. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Нац. технічний ун-т "Харківський політехнічний ін-т". - Х. : НТУ "ХПІ", 2008. - 232 с.

5. Демківський А.В. Основи методології наукових досліджень : навч. посіб. К. : Акад. муніцип. упр., 2012. 276 с.
6. Захаркевич О.В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. Хмельницький : ХНУ, 2013. 223 с.

Тема 2. Етапи розвитку і класифікація наук та наукових теорій

Питання для обговорення

1. Історичні етапи розвитку науки. Наукові революції.
2. Фундаментальні та прикладні науки.
3. Наукова теорія: її функції і класифікація.
4. Становлення юридичної науки в Україні.

Основні поняття та терміни: наукова теорія, наукова революція, соціальний інститут, постіндустріальна епоха, функції науки, юридична наука (правознавство, юриспруденція).

Питання та завдання для самоперевірки:

1. Коли і за яких умов започатковується наука як особливий соціальний інститут?
2. Назвіть історичні етапи розвитку науки.
3. Починаючи з XVII століття, відбулася перша наукова революція. З чим пов'язані радикальні зміни у науковій сфері?
4. Наприкінці XIX – на початку XXI століть відбулися дві наукових революції. Що у них спільного і в чому між ними різниця?
5. Розкрийте поняття: наука постіндустріальної епохи, її основні риси.
6. Перші спроби класифікації наук здійснили Демокріт і Аристотель. В чому їх різниця?

Рекомендована література

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: Підручник. – Київ, 2002.
2. Грищенко І. М., Григоренко О. М., Борисенко В. О. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. – К., 2001.
3. Ковальчук В. В., Мойсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Вид. дім „Професіонал”, 2004.

4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2003.
5. Пилипчик М. І., Григор'єва А. С., Шостак В. В. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2007.
6. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. посібник. – К., 2003.
7. Романчиков А. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007.
8. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2005.
9. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник для вищих навчальних закладів. – К.: Знання-Прес, 2003.
10. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій. Посібник. К.: Академвидав, 2004.

Тема 3. Наукове дослідження як процес розв'язання наукової проблеми

Питання для обговорення

1. Процес наукового дослідження.
2. Етапи наукового дослідження.
3. Науковий напрямок
4. Поняття наукової проблеми.

Основні поняття та терміни: наукова проблема, наукова гіпотеза, науковий напрямок, тема дослідження, гіпотеза, докази, аргументація

Питання та завдання для самоперевірки:

1. Дайте визначення поняття «наукове дослідження».
2. У чому полягає цілеспрямований характер наукового дослідження?
3. Як співвідносяться між собою «об'єкт» і «предмет» наукового дослідження?
4. Охарактеризуйте відмінність і взаємозв'язок між теоретичними й емпіричними завданнями наукового дослідженнями.

5. Які критерії ефективності наукового дослідження вироблені наукознавством?
6. Що розуміють під науковим (понятійним) апаратом наукового дослідження?

Рекомендована література до теми

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: Підручник. – Київ, 2002.
2. Грищенко І. М., Григоренко О. М., Борисенко В. О. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. – К., 2001.
3. Ковальчук В. В., Мойсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Вид. дім „Професіонал”, 2004.
4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2003.
5. Пилипчик М. І., Григор’єва А. С., Шостак В. В. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2007.
6. П’ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. посібник. – К., 2003.
7. Романчиков А. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007.

Тема 4. Науковий стиль мовлення та оформлення наукової роботи

Питання для обговорення

1. Науковий стиль мовлення. Поняття наукової термінології. Види юридичних термінів.
2. Правильність застосування наукової термінології.
3. Форми наукових праць з юридичних наук: тези доповідей, наукові статті, монографії, дисертації.
4. Дискусія як форма апробації наукового дослідження. Порядок ведення наукової дискусії.

Основні поняття та терміни: кваліфікаційна робота, реферат, есе, монографія, тези конференцій, статті, дискусія, диспут, аргументація.

Питання та завдання для самоперевірки:

1. Охарактеризуйте основні етапи виконання наукового дослідження. Обґрунтуйте їх послідовність.
2. Дайте характеристику головних елементів процедури проведення конкретного юридичного дослідження (способу, техніки, методики й засобів дослідження).
3. Як співвідносяться між собою поняття «тема дослідження», «наукова проблема», «науковий напрямок», «наукове питання»?
4. На підставі яких критеріїв обирається тема конкретного наукового дослідження? Який існує порядок її конкретизації та уточнення?
5. У яких значеннях вживається у науці термін «проблема»?

Рекомендована література

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: Підручник. – Київ, 2002.
2. Грищенко І. М., Григоренко О. М., Борисенко В. О. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. – К., 2001.
3. Ковальчук В. В., Мойсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Вид. дім „Професіонал”, 2004.
4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2003.
5. Пилипчик М. І., Григор’єва А. С., Шостак В. В. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2007.
6. П’ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. посібник. – К., 2003.
7. Романчиков А. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007.
8. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2005.
9. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник для вищих навчальних закладів. – К.: Знання-Прес, 2003.

10. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій. Посібник. К.: Академвидав, 2004.

Тема 5. Методологія наукових досліджень: загальні положення. Методи науково-юридичних досліджень

Питання для обговорення

1. Методологія науки як основа наукового дослідження, її поняття та структура. Функції методології науки.
2. Поняття наукового підходу та наукового методу. Метод, методика і техніка дослідження. Класифікація методів юридичної науки. Наукові методи та методи практичної юридичної діяльності.
3. Філософсько-світоглядні методи в науково-юридичних дослідженнях (матеріалістичний та ідеалістичний; діалектичний та метафізичний; визнання чи заперечення об'єктивних соціальних, у тому числі державно-правових, закономірностей та можливості їх пізнання й ін.). Загальнонаукові методи пізнання державно-правових явищ.
4. Методи теоретичних та емпіричних досліджень. Формально-логічні процедури (аналіз, синтез, індукція, дедукція та ін.).
5. Системний метод. Структурний метод. Функціональний метод. Порівняльний метод. Метод аргументації.

Основні поняття та терміни: метод, методологія, методика, логіка, дедукція, індукція, аналіз, синтез, теза, антитеза, аргумент, контр-аргумент, функція, система, структура.

Питання та завдання для самоперевірки:

1. Яку роль філософські методи відіграють у науково-юридичному пізнанні?
2. Порівняйте між собою діалектичне та метафізичне бачення правової реальності. Які закони діалектики Вам відомі?
3. Дайте характеристику загальнонаукових методів емпіричного дослідження. Які з них можуть бути застосовані в юриспруденції?

4. Які загальнонаукові методи застосовують і на емпіричному, і на теоретичному рівнях юридичних досліджень? У чому полягає сутність дедуктивного методу?

5. Які наукові підходи і методи пізнання державно-правових явищ застосовуються суміжними науками або групами наук? Поясніть роль конкретно-соціологічних досліджень у розвитку сучасної юридичної науки.

Рекомендована література

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: Підручник. – Київ, 2002.
2. Грищенко І. М., Григоренко О. М., Борисенко В. О. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. – К., 2001.
3. Ковальчук В. В., Мойсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Вид. дім „Професіонал”, 2004.
4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2003.
5. Пилипчик М. І., Григор’єва А. С., Шостак В. В. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2007.
6. П’ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. посібник. – К., 2003.
7. Романчиков А. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007.
8. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2005.
9. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник для вищих навчальних закладів. – К.: Знання-Прес, 2003.
10. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій. Посібник. К.: Академвидав, 2004.

Тема 6. Студентське наукове дослідження: організація та виконання

Питання для обговорення

1. Роль науково-дослідної роботи у процесі підготовки фахівця-юриста.
2. Види та форми науково-дослідної роботи студентів.
3. Керівництво студентською науковою роботою, його сутність, призначення і форми. Організація науково-дослідної роботи студентів, її планування.
4. Обрання та затвердження теми дослідження. Складання плану і графіка виконання наукового дослідження. Робота з літературою, нормативними актами та іншими джерелами. Структура наукової роботи, її розробка.
5. Вимоги до студентської наукової роботи.

Основні поняття та терміни: мета, завдання, предмет, об'єкт, вступ, висновки, завдання, зміст, кваліфікаційна робота.

Питання та завдання для самоперевірки:

1. Охарактеризуйте основні етапи виконання наукового дослідження. Обґрунтуйте їх послідовність
2. Дайте характеристику головних елементів процедури проведення конкретного юридичного дослідження (способу, техніки, методики й засобів дослідження).
3. Як співвідносяться між собою поняття «тема дослідження», «наукова проблема», «науковий напрямок», «наукове питання»?
4. На підставі яких критеріїв обирається тема конкретного наукового дослідження? Який існує порядок її конкретизації та уточнення?
5. У яких значеннях вживається у науці термін «проблема»? Яку роль наукова проблема відіграє у процесі наукового пізнання?

Рекомендована література

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: Підручник. – Київ, 2002.
2. Грищенко І. М., Григоренко О. М., Борисенко В. О. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. – К., 2001.
3. Ковальчук В. В., Мойсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Вид. дім „Професіонал”, 2004.

4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2003.
5. Пилипчик М. І., Григор'єва А. С., Шостак В. В. Основи наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2007.
6. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. посібник. – К., 2003.
7. Романчиков А. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007.
8. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2005.
9. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник для вищих навчальних закладів. – К.: Знання-Прес, 2003.
10. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій. Посібник. К.: Академвидав, 2004.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття та основні функції науки.
2. Історичні етапи й чинники розвитку науки.
3. Парадигми і наукові революції.
4. Об'єкт і предмет науки.
5. Основні риси та функції юридичної науки.
6. Історичні етапи виникнення і розвитку юридичної науки.
7. Юридична наука в системі соціально-гуманітарного наукового знання.
8. Юридична наука та юридична практика.
9. Поняття наукознавства.
10. Поняття наукової діяльності.
11. Нормативно-правова база наукової діяльності в Україні.
12. Поняття про науковий напрям і наукову школу.
13. Організація наукових досліджень у вищому навчальному закладі.
14. Роль науково-дослідної роботи у процесі підготовки фахівця-юриста.
15. Види та форми науково-дослідної роботи студентів.
16. Поняття і види наукових досліджень.
17. Принципи організації наукової праці.
18. Науково-юридичне дослідження як процес юридичного мислення та фіксації його результатів.
19. Стилi наукового мислення.
20. Категоріально-понятійний апарат наукового дослідження.
21. Наукові поняття в правознавстві.
22. Ефективність наукових досліджень.
23. Процес наукового дослідження, його характеристики та етапи проведення.
24. Тема наукового дослідження: критерії вибору, порядок конкретизації.
25. Поняття наукової проблеми. Наукова проблема в правознавстві.
26. Поняття наукових гіпотез.
27. Постановка і формулювання наукової гіпотези та її доказ.
28. Поняття наукового факта в правознавстві.
29. Наукове обґрунтування та наукові пояснення.
30. Науковий стиль мовлення.
31. Поняття і види юридичних термінів.
32. Дискусія як форма апробації наукового дослідження.
33. Форми наукових праць з юридичних наук: тези доповідей, наукові статті, монографії, дисертації.
34. Роль і функції наукової інформації.
35. Поняття та види інформаційного забезпечення наукових досліджень.
36. Система джерел наукової інформації.
37. Специфіка джерел юридичних досліджень.
38. Електронні ресурси, пошукові системи мережі Інтернет.

39. Пошук і відбір джерельної бази дослідження.
40. Бібліографічний пошук у каталогах і картотеках.
41. Робота з друкованими джерелами.
42. Особливості роботи з періодичними виданнями.
43. Форми та види фіксації дослідником зібраної інформації.
44. Основні правила цитування і посилання на використане джерело.
45. Методологія юридичної науки як основа наукового дослідження.
46. Поняття наукового підходу та наукового методу.
47. Методологічні принципи.
48. Наукові методи та методи практичної юридичної діяльності.
49. Теоретичні та емпіричні методи наукового пізнання.
50. Предметна та цільова обумовленість методів юридичної науки.
51. Проблема належності, допустимості, істинності, доцільності при виборі методу дослідження.
52. Класифікація методів юридичної науки.
53. Філософсько-світоглядні підходи в науково-юридичних дослідженнях.
54. Загальнонаукові методи пізнання державно-правових явищ.
55. Наукові підходи і методи пізнання державно-правових явищ, що застосовуються суміжними науками або групами наук.
56. Поняття та загальна характеристика спеціальних методів науково-юридичного пізнання.
57. Формально-юридичний метод.
58. Порівняльно-правовий метод.
59. Історико-правовий метод.
60. Методи правової герменевтики.
61. Математичний і статистичний методи в юриспруденції.
62. Кібернетичний та інші методи технічних наук, що використовуються в юриспруденції.
63. Організація науково-дослідної роботи студентів, її планування.
64. Дотримання раціонального режиму робочого дня дослідника.
65. Обрання та затвердження теми дослідження.
66. Робота дослідника з літературою, нормативними актами та іншими джерелами.
67. Структура наукової роботи, її розробка.
68. Вимоги до змісту студентської наукової роботи.
69. Вимоги до оформлення студентської наукової роботи.
70. Відзив наукового керівника та рецензія.
71. Захист наукової роботи.
72. Підготовка та оформлення наукової доповіді на студентську наукову конференцію.
73. Правила виступу з доповіддю на студентській науковій конференції.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Азарян А.А. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Кривий Ріг : Вид. центр КТУ, 2010. 231 с.
2. Білоусова Т.П. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. Закл. Кам'янець-Подільський держ. ун-т. Кам'янець-Подільський : 2004. 120 с.
3. Гладкий С.О. Основи наукових досліджень. Полтава, 2016. 245 с.
4. Грищук Ю.С. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Нац. технічний ун-т "Харківський політехнічний ін-т". - Х. : НТУ "ХПІ", 2008. - 232 с.
5. Демківський А.В. Основи методології наукових досліджень : навч. посіб. К. : Акад. муніцип. упр., 2012. 276 с.
6. Захаркевич О.В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. Хмельницький : ХНУ, 2013. 223 с.
7. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Для студ. ВНЗ. Державна наукова установа "Інститут інноваційних технологій і змісту освіти", АПН України, Південний науковий центр. - 4-е вид., перероб. і доп. - К. : Професіонал, 2007. 239 с.
8. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. Становлення категоріальних форм міждисциплінарного знання : навч. посіб. О., 2012. 148 с.
9. Колесников О.В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учб. л-ри, 2011. 143 с.
10. Лудченко О. Основи наукових досліджень і патентознавство: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Ун-т "Україна", 2011. 236 с.
11. Основи наукових досліджень : навч. підруч.. К: Педагогічна думка, 2012. 143 с.
12. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень. К. : Знання, 2007. 270 с.

13. Стадніченко О.О. Основи наукових досліджень та інформаційна культура студентів. Запоріжжя: [ЗНУ], 2010. 206 с.

14. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень. К. : Слово, 2003. 235 с.

Додаткова:

1. Судова, правоохоронна та правозахисна система України: підруч. / С.В. Албул, М.О. Баймуратов, А.І. Берлач, О.Ф. Долженков та ін., за заг. ред. д.ю.н., проф. С.О.Кузніченка.-Одеса: ОДУВС, 2012.- 402с.

2. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: підруч., загальна частина / С.В. Албул, М.П. Водько, О.Ф. Долженков, за заг. ред. М.П Водька, О. Ф. Долженкова, С. П. Черних. Київ, 2012. 883с.

3. Долженков О. Ф. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства в контексті діючого КПК [Текст]. Таємно / О. Ф. Долженков, Р. В. Тарасенко // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Львів: ЛьДУВС, 2012. - № 4. – С. 89-96.

4. Долженков О. Ф. Про забезпечення безпеки обвинувачених, підсудних та засуджених [Текст] / О. Ф. Долженков, Р. В. Тарасенко // Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 29 листопада 2013 р. – Одеса : ОДУВС, 2013. – С. 87-89.

5. Долженков О. Ф. До питання визначення ознак транснаціональної організованої злочинності [Електронний ресурс] / О. Ф. Долженков, С. О. Демченко // Південноукраїнський правничий часопис. - 2014. - № 1. - С. 143-145. - Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2014_1_46

6. Швець С. Л. (2015) Політико-філософські засади міграційних процесів сучасності. Перспективи. Соціально-політичний журнал. Серія: політологія. Одеса. Вип. 4 (66). С. 143–148

7.Швець С. Л. (2016) Теоретико-концептуальні засади вивчення моделей міграційної політики. Науковий журнал «Politicus». Одеса. Вип. 1. С. 70–73

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладкий С.О. Основи наукових досліджень. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення навчальної дисципліни підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право». Полтава, 2016. 245 с.
2. Грищук Ю.С. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Нац. технічний ун-т "Харківський політехнічний ін-т". - Х. : НТУ "ХПІ", 2008. - 232 с.
3. Демківський А.В. Основи методології наукових досліджень : навч. посіб. К. : Акад. муніцип. упр., 2012. 276 с.
4. Захаркевич О.В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. Хмельницький : ХНУ, 2013. 223 с.
5. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Для студ. ВНЗ. Державна наукова установа "Інститут інноваційних технологій і змісту освіти", АПН України, Південний науковий центр. - 4-е вид., перероб. і доп. - К. : Професіонал, 2007. 239 с.
6. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. Становлення категоріальних форм міждисциплінарного знання : навч. посіб. О., 2012. 148 с.
7. Колесников О.В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учб. л-ри, 2011. 143 с.
8. Лудченко О. Основи наукових досліджень і патентознавство: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Ун-т "Україна", 2011. 236 с.
9. Основи наукових досліджень : навч. підруч.. К: Педагогічна думка, 2012. 143 с.
10. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень. К. : Знання, 2007. 270 с.
11. Стадніченко О.О. Основи наукових досліджень та інформаційна культура студентів. Запоріжжя: [ЗНУ], 2010. 206 с.
12. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень. К. : Слово, 2003. 235 с.

